

Course of study (code) / Назва дисципліни (шифр)	Філософія права (LW0811MPHPR)	
Academic year / Навчальний рік - Семестр		2022/2023 – 1 семестр
Course of study / Назва спеціальності	081 ПРАВО	
Educational program / Освітня програма Education - ECTS / Рівень – Кредити Status / Статус Learning language / Мова навчання		«Право» Другий (магістерський) рівень - 4 ECTS Обов'язкова Українська
Author / Укладач	Міма Ірина Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ, e-mail: mima_iv@kneu.dp.ua , https://orcid.org/0000-0002-0062-3932	

A. OBJECTIVE OF THE SUBJECT / МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни є забезпечити усвідомлення студентами сутності, змісту й особливостей філософії права як світоглядної і методологічної науки, основних типів філософсько-правової рефлексії, ролі філософії права в діяльності юриста та в житті суспільства в цілому; розвинути у студентів сучасне системне правове мислення; ознайомити студентів з внеском мислителів різних філософських шкіл та напрямів, у тому числі й вітчизняних філософів – у розвиток філософсько-правової думки; забезпечити оволодіння студентами системою філософсько-правових знань, які виступають методологічними засобами для аналізу правової реальності; сформувати у студентів високі моральні якості й навички поведінки, які засновані на загально визначених правових цінностях, розвинути правосвідомість і почуття відповідальності за виконання професійного обов'язку.

B. SUBJECT PROGRAM / ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Сутність і особливості філософського підходу до права. Філософське осмислення права і наукове пізнання права: відмінності предмета та методу. Філософсько-правова рефлексія. Філософія права в системі соціально-гуманітарного знання. Методологія права та її рівні. Правовий позитивізм. Правовий об'єктивізм. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, типи, переваги та недоліки, сучасний стан. Концепції природного права інтерсуб'єктивістського напрямку: філософські витоки, позитивні й негативні риси, основні форми, світоглядно-методологічний потенціал. Екзистенційно-романтичне обґрунтування ідеї права. Онтологічні основи права. Поняття правової реальності. Поняття і проблеми правової антропології. Роль цінностей у праві. Універсальне та культурно-особливе в ціннісному змісті права. Предмет і проблеми правової епістемології. Людина і політико-правові інститути.

Тема 1. Філософія права, її зміст та призначення

Специфіка філософського осмислення соціально-культурних феноменів. Право як засіб гармонізації суспільних відносин, його вольовий та імперативний характер. Одвічна сутність права – забезпечення і захист людської свободи, справедливості, рівності, визначення їхніх можливостей і гарантій. Філософсько-світоглядний сенс права та його роль у формуванні свободи особи та почуття відповідальності. Мета права та його доцільність як світоглядні проблеми. Філософський та юридичний аспекти права, їх спільність, відмінність і особливості.

Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Предмет філософії права: онтологічний, антропологічний, епістемологічний, метафізичний, історико-логічний аспекти. Основні питання філософії права. Коло проблем, що складають зміст філософсько-правової рефлексії: сутність права, метафізика і діалектика права, взаємовідношення держави, особистості та права, механізм забезпечення прав людини та предмет філософії права в історичному розвитку.

Система зв'язків філософії права з іншими філософськими та юридичними дисциплінами. Світоглядна, ціннісна, методологічна, критична, прогностична та інші функції філософії права. Місце філософії права в системі соціогуманітарного знання та юридичної освіти. Співвідношення предметів філософії права, загальної теорії права та соціології права. Фундаменталізація юридичної освіти як важливе завдання курсу філософії права. Значення філософії права для правотворчої, правозастосовчої, правоохоронної та правоосвітньої діяльності.

Професійна складова. Оволодіння специфікою філософського осмислення, здатністю до узагальнення та аналізу, сприйняття інформації філософсько-правового змісту. Здатність розуміти і аналізувати світоглядні, соціально і особистісно значимі проблеми у сфері філософії права. Розуміння понятійно-категоріального апарату філософсько-правової науки.

Тема 2. Методологія та інструментарій філософії права

Філософія права як самостійна наука. Розробка філософії права як наукової теорії. Структура філософсько-правового знання. Історія становлення філософсько-правової методології та сучасний стан досліджень в галузі філософії права в Україні та світі. Методологія правового пізнання та осмислення права. Ієрархія методів та підходів до вивчення права: філософсько-світоглядний підхід, загальнонауковий та спеціальні методи. Можливості застосування методів інших наук в юриспруденції. Методологія філософії права та її рівні. Метафізика, діалектика, структуралізм, екзистенціалізм, феноменологія, герменевтика, психоаналіз, натурфілософія та інші методологічні засади філософсько-правового дискурсу.

Співвідношення натурфілософського, синергетичного, метафізичного та діалектичного методів у пізнанні права. Закони і категорії діалектики в праві. Сутність і явище в праві. Правова необхідність і випадковість. Можливість і дійсність, частина і ціле, кількість, якість і міра в праві. Зміст і форма права. Буття права в часовому та просторовому вимірі. Суперечність і гармонія, заперечення в розвитку права. Зв'язок і розвиток – основні принципи діалектики права. Загальний зв'язок та взаємодія у праві. Генеза права. Принцип історизму в праві. Причинність та цілепокладання в праві. Системність у правових відносинах і в правовій діяльності. Проблеми сучасного національного праворозуміння та конституційного будівництва.

Філософський раціоналізм (онтологічний, гносеологічний, етичний) у поєднанні з філософсько-антропологічними пошуками як універсальна методологічна основа правознавства. Класичний, неокласичний та постнеокласичний тип наукової раціональності. Феноменологія як методологія філософських досліджень права. Екзистенційний підхід до визначення сутності права. Правова герменевтика як застосування у сфері права екзистенційно-феноменологічної герменевтики. Герменевтичне дослідження природного права. Спосіб знаходження відмінності між правом і законом в герменевтичній концепції. Співвідношення розуміння і пояснення. Комунікативний метод дослідження права. Інформаційний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-праксеологічний аспекти комунікації. Психоаналіз у праві. Теологічна інтерпретація природного права. Християнська антропологія – методологія теологічного природного права. Проблема колізії юридичної та релігійної норми. Натурфілософський підхід до права. –Людське! право як конкретизація всезагальних (космічних) законів.

Обмеженість нормативістської нометодології радянського правознавства. Поліметодологія як сучасна тенденція розвитку методології філософсько-правового знання. Принцип взаємодоповнюваності методів. Сучасний теоретико-правовий дискурс і інтегративна юриспруденція.

Методологічні джерела сучасного європейського права: давньогрецька філософія права, римське позитивне право і християнська етика. Основні типи праворозуміння як методології філософсько-правових дискурсів. Класичні, неокласичні та постнеокласичні методи правопізнання. Відмінність витоків права та підходів до його тлумачення в юридико-позитивістській та природно-правовій доктрині. Становлення та розвиток природно-правового мислення. Поняття природного права в історичному розвитку. Поняття та різновиди юснатуралізму. Класичні теорії та сучасні концепції природного права.

Історичні умови, теоретичні джерела та етапи формування і розвитку філософії позитивізму. Гносеологічний зв'язок форми філософського позитивізму з історичним розвитком юридичного позитивізму. Становлення юридичного позитивізму, його соціально-економічні та ідеологічні джерела, діалог з теоретиками природного права та історичної школи права. Визначальні теоретичні принципи юридичного позитивізму. Право як утворення держави, сукупність державно-владних примусових норм. Типи юридичного позитивізму (легізм, нормативізм, етатизм). Зміст і специфіка соціологічного позитивізму. Необхідність та взаємодія юснатуралістичної, натурфілософської, герменевтичної та позитивістської методології в юриспруденції

Професійна складова. Здатність розуміти структуру філософсько-правового знання та ефективно застосовувати філософсько-правову методологію, на основі ієрархії методів та підходів до вивчення права: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи, як способи пізнання правової дійсності на сучасному етапі розвитку суспільства. Вміння використовувати отримані знання і навички з історії філософсько-правових вчень (знання основних вчень і концепцій світової і вітчизняної філософсько-правової думки, вміння працювати з оригінальними науковими текстами та смисловими конструкціями, що містяться в них).

Тема 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно- цивілізаційного процесу

Особливості і завдання філософської онтології. Специфіка правової онтології в порівнянні з філософською онтологією. Зміст правової онтології, її місце в системі філософії права.

Духовні, культурологічні, економічні та соціальні передумови виникнення і становлення права. Право як феномен культури. Світоглядна, аксіологічна, регулятивна та цивілізаційна функції права. Місце та роль права в становленні цивілізації. Розмаїття цивілізацій та відповідних правових систем. Релігійно-правові системи в культурно-історичному процесі.

Право, правовідносини, правосвідомість на різних етапах історичного процесу. Особливості взаємодії і відносна самостійність правосвідомості та суспільного буття. Буття соціуму і буття права.

Часове та просторове буття права. Єдність у праві минулого, сучасного, майбутнього.

Правова реальність як форма здійснення ідеї права. Ідея права, норма права та правове життя як рівні правової реальності. Свобода, справедливість, рівність як основні характеристики змісту ідеї права. Правова дійсність як єдність сутності та функціонування права.

Форми буття права. Право як: закон, припис, норма. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології. Позитивне і природне право. Протиправний закон і неправове законодавство як ігнорування ідеалу свободи, рівності, справедливості.

Система суспільних відносин як предмет права та законодавства. Фактори впливу та генеза права в культурно-історичному процесі. Свобода особистості важлива умова існування права. Мораль, моральність – одна з передумов виникнення права. Мораль як джерело права.

Правова, моральна, економічна субстанційність держави і права. Взаємозв'язок права як міри свободи окремих індивідів, родини, громади, громадянського суспільства та як міри свободи державно-організованого народу. Можливість і дійсність реалізації права в межах держави. Ідея народного суверенітету. Громадянське суспільство як форма реалізації ідеї народного суверенітету. Взаємозв'язок і конкуренція народного і державного суверенітетів.

Компроміс як необхідний елемент законотворчості. Законодавство як результат компромісу між різними соціальними силами суспільства. Національний, стратний, класовий елемент у законодавстві. Майбутнє цивілізації та права.

Професійна складова. Засвоєння сутності та природи духовних, культурологічних, економічних та соціальних передумов виникнення і становлення права. Здатність розуміти місце та роль права в становленні цивілізації у розмаїтті відповідних правових систем. Розуміння природи правової реальності як форми здійснення ідеї права та форм буття права.

Тема 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві

Поняття правової гносеології, її роль у вирішенні філософських та теоретико-правових проблем. Гносеологізація провідних філософських напрямків як основна причина гносеологізації філософсько-правових концепцій сучасності. Особливості предметного поля правової гносеології: аналіз різних підходів щодо вирішення проблеми. Сутність гносеологічного та епістемологічного аспекту філософсько-правових досліджень. Основні проблеми правової гносеології. Специфіка права як об'єкта теоретичного дослідження. Соціально-історичні аспекти пізнання права. Загальносоціальні та національні особливості пізнання права. Елементи гносеологічної структури права. Рівні гносеології права: загальноправовий, міжнародний, галузевий. Парадигма як основа правової теорії. Парадигма – сукупність сталих загальнозначущих правил, теорій, методів, схем наукової діяльності, що передбачає єдність у тлумаченні юридичної теорії, в організації емпіричних досліджень та інтерпретації її результатів. Парадигма права у класичній філософії права. Класична європейська юриспруденція про ідею права, її філософське обґрунтування, об'єктивний характер, феноменологічну даність, про постійні та змінювані елементи права. Традиційна парадигма в радянському

праві, її критика у вітчизняній та зарубіжній літературі. Перегляд філософсько-методологічної парадигми у сучасному праворозумінні.

Політико-правова доктрина як основа філософії права. Українська політико-правова доктрина як різновид європейської. Офіційна радянська політико-правова доктрина і наслідки її перегляду для національного вчення про праворозуміння, нормоутворення та нормозастосування.

Філософсько-методологічна рефлексія поняття істини в праві. Класичний та сучасний підходи. Істина в праві та правова істина. Проблема істини в галузі правотворчості. Основні аспекти істинності норми права. Необхідність відповідності юридичної норми правовій реальності як суціль, так і належній, оптимальному шляху гармонізації суспільних відносин, особливостям даного історичного етапу розвитку суспільства, уявленням народу про свободу, рівність, відповідальність, справедливість. Дескриптивний та прескриптивний аспекти юридичної норми. Внутрішня та зовнішня істинність норми права. Встановлення істини як мета правозастосовчої діяльності.

Встановлення істини як мета правозастосовчої діяльності. Оптимізація пізнання істини у справі як мета кримінально-процесуального права. Гносеологічний аспект основних принципів кримінального процесу – всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, неупередженості слідства, суду, суворого дотримання прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, принципу рівності та змагальності сторін, гласності діяльності суду, презумпції невинуватості тощо.

Розслідування злочину як різновид пізнавального процесу (переважно на епістемологічному рівні). Необхідність точного з'ясування обставин справи. Доказовий характер пізнання в ході розслідування. Криміналістична, слідча версія та наукова гіпотеза. Особливості пізнання під час розслідування злочину порівняно з науковим пізнанням.

Кваліфікація злочину як встановлення істини. Судове доказування та встановлення істини в суді. Винесення вироку з точки зору досягнення істини.

Професійна складова. Оволодіння навичками наукових досліджень щодо загальносоціальних та національних особливостей пізнання права. Компетентність у питанні розуміння сутності істини у праві та правової істини, а також, формування уявлення, щодо проблеми істини в галузі правотворчості. Знання необхідності відповідності юридичної норми правовій реальності як суціль, так і належній, оптимальному шляху гармонізації суспільних відносин, особливостям даного історичного етапу розвитку суспільства, уявленням народу про свободу, рівність, відповідальність, справедливість.

Тема 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей

Сутність та основні етапи розвитку філософської аксіології, її зв'язок з правовою аксіологією. Цінність як центральне поняття філософської аксіології. Основний критерій цінності. Суб'єктивна сторона і об'єктивний характер цінності.

Правова аксіологія: історія виникнення, основні поняття та принципи. Основні типи сучасних аксіологічних концепцій, їхній вплив на розуміння природи права: 1) аксіологічний онтологізм і трансценденталізм;

2) аксіологічний плюралізм і релятивізм; 3) напрямок "помірного релятивізму цінностей". Право як утвердження цінностей в життя суспільства.

Людина – головна цінність суспільства. Загальнолюдські цінності як цілі права. Життя, гідність, власність, свобода, рівність, справедливість як загальнолюдські та правові цінності. Система цінностей та їх відображення у праві

Людське життя як цінність. Діалектика життя окремої людини та існування суспільства загалом.

Потреба людини у гідному житті. Аксіологічний аспект гідності. Прагнення людини до захисту власної гідності як прояв її духовної природи.

Власність як похідна прагнення до життя. Прагнення людини до власності як прояв її тілесної природи. Основні форми власності. Власність і право власності, приватна власність і право приватної власності як категорії аксіології права.

Свобода як цінність, що впливає з гідності. Основні концепції свободи та їх соціальне підґрунтя. Натурфілософська і анархічна трактовка свободи. Свобода як можливість вибору. Свобода як пізнана необхідність. Свобода і відповідальність, діалектичні зв'язки між ними. Правові методи утвердження свободи і відповідальності у житті суспільства.

Справедливість і рівність як категорії правової аксіології. Структура справедливості. Історія та сучасні концепції справедливості. Антиномії справедливості й антиномії права. Норма права і проблема належно-ідеального. Процедура оцінювання права. Належне і норма права в неокантіанстві та нормативізмі. Загальне благо як моральна і правова цінність. Ціннісні орієнтації особистості як найважливіші елементи її внутрішньої структури. Правовий ідеал.

Поняття про інструментальну (службову) цінність права. Власна цінність права як методу цивілізованого вирішення конфліктів у суспільстві.

Класифікація цінностей у політико-правовій галузі. Індивідуалістсько-конкуренційні, групово-кооперативні, колективістські та корпоративні цінності.

Професійна складова. На основі засвоєних знань про закономірності та специфіку сутності цінностей як центрального поняття філософської аксіології, а саме людського життя як найвищої цінності, її гідності, свободи, справедливості та рівності, як базових категорій, ефективно формувати свою життєву позицію та індивідуальні морально-етичні вимоги на основі вищезазначених ціннісних установок.

Тема 6. Правова антропологія. Особистість і право

Виникнення філософської антропології. Основні поняття і принципи антропології. Вплив філософської антропології на розвиток правової думки. Поняття правової антропології, її місце в системі філософії права. Специфіка правової антропології у порівнянні з філософською антропологією. Конституруючі (основні) питання правової антропології. Антиномія: «образ людини» та «образ права».

Поняття особистості. Філософія про відносини між особистістю і суспільством. Природа людини і право. Антропологічні основи права. Концепція множинності сутності людини та її наслідки. Відособлення особистості від суспільства в процесі його розвитку як першоджерела права. Людиномірність права. Гуманізм як принцип права. Право і воля людини як її влада над собою, своїми почуттєвими потягами та бажаннями. Структура особистості. Правовий суб'єкт.

Теорія природного права як підґрунтя філософсько-правового розуміння прав людини. Поняття, сутність та структура прав людини. Права людини як нормативна форма взаємодії індивіда, суспільства та держави. Права і свободи людини і громадянина як досягнення розвитку людства. Інститут прав людини та його ґенеза в культурі. Три покоління прав: невідчужені права людини, соціально-групові, державно-національні. Права людини як моральні критерії правопорядку. Статус прав людини як критерія

легітимації правових інститутів. Права людини як засіб об'єктивації простору особистої автономії. Зміст "природних", "священних", "невідчужуваних" прав людини. Обґрунтування цінності прав людини.

Конституційне визнання особистості та людського життя як мета державної політики. Право як засіб досягнення рівності та справедливості. Свобода і юридична відповідальність: суспільний та індивідуальний виміри. Гуманізм і проблема покарання. Юридичний механізм забезпечення прав людини (Конституція, нормативні акти, юрисдикційні органи).

Межа влади держави над людиною. Поняття правової, світської та суспільної держави у класичній філософії права. Право громадянина на необхідний захист від держави у класичній філософії права. Право громадянина на необхідний захист від держави. Теорія суспільного договору. Держава, її інституції як менеджер найнятий громадянським суспільством та людиною.

Теорія –громадянського суспільства. Співвідношення громадянського суспільства та правової держави. Філософське осмислення сучасного правового стану суспільства.

Професійна складова. Розуміння сенсу поняття «особистість». Формування уявлення про відносини між особистістю і суспільством та природою людини і правом. Оволодіння навиками наукових досліджень у питанні антропологічних основ права, а саме людиномірності права, гуманізму як принципу права. Визначення сутності поняття «правовий суб'єкт».

Тема 7. Філософські аспекти взаємодії права та влади. Діяльність правоохоронних органів як об'єкт філософсько-правового осмислення

Право і влада. Взаємозв'язок і суперечність між державою і громадянським суспільством, між владою і правом. Форми організації державної влади. Тоталітаризм як антиправова та антидержавна форма організації державної влади, як радикальне заперечення прав і свобод особи, незалежності і самостійності громадянського суспільства. Дослідження діалектики влади, права і закону. Влада і управління, влада і демократія, влада і свобода: співвідношення в культурно-історичному процесі. Розподіл влад чи розподіл функцій по управлінню державою. Легальність та легітимність влади, їх співвідношення. Юридичні, економічні, соціальні гарантії проти зловживання владою. Влада та право у цивілізації майбутнього. Філософсько-правові проблеми правотворчості та правозастосування взагалі та в перехідному, посттоталітарному суспільстві зокрема. Політизація і ідеологізація права як перешкода ефективності правотворчості. Правовий нігілізм, деформації правосвідомості, рівень розвитку громадянського суспільства як відображення стану правотворчості. Філософські проблеми правосуддя. Філософсько-методологічні проблеми правоохоронної діяльності, співвідношення моральних, правових та естетичних її основ. Моральний зміст діяльності правоохоронних органів як необхідний та універсальний засіб у вирішенні конфліктних ситуацій в службовій діяльності, забезпеченні творчої активності у виконанні свого професійного обов'язку. Сутність і соціальна природа морально-професійних конфліктів, їх об'єктивна обумовленість та механізми профілактики у виховній практиці і правоохоронній діяльності.

Роль світоглядних і моральних факторів у конфліктних та екстремальних ситуаціях в професійній діяльності правоохоронців. Проблема морального вибору як вирішення конфлікту між метою та засобами діяльності, що знаходиться у співвідношенні з ризиком та морально- психологічною усталеністю до професійних деформацій.

Морально-правова регламентація діяльності правоохоронних органів і моральний вибір. Конфлікт обов'язку та совісті у моральному виборі правоохоронців.

Філософський аналіз правової культури особи працівника міліції, прокуратури, суду. Філософсько-теоретичні основи справедливості та законності в кримінальному, адміністративному та процесуальному праві, адміністративно-правовій діяльності. Філософська складова пенітенціарної доктрини демократичної правової держави.

Філософія покарання: право покарання і право на покарання. Взаємообумовленість злочину і покарання. Гносеологічна природа інтерпретації покарання в різних концепціях права. Покарання як правова форма реалізації справедливості: національно-історична специфіка. Гуманізм права та його втілення в практичній діяльності працівників правової системи. Моральність і законність в застосуванні покарання.

Професійна складова. Здатність підвищувати у професійній діяльності правоохоронця власний рівень моральної культури, формувати свідому громадянську позицію, ціннісні орієнтації та настанови, модель поведінки, які б відповідали вимогам становлення та збереження правової держави

C. DEFINITE LEARNING RESULTS / ПРЕДМЕТНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності. СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції. СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування
Програмні результати навчання (ПРН)	ПР2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами. ПР8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацювати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності. ПР16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

D. SEMESTER PLAN / СЕМЕСТРОВИЙ ПЛАН			
Тиждень/ Дата	Тема	Форма діяльності (заняття), години, формат	Завдання для СРС (література, ресурси в інтернеті, презентація, відеокурси)
4 тиждень	ТЕМА № 1. Філософія права, її гуманістичний зміст та призначення	Лекція, (2 год), F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3 додаткова 1,2
5 тиждень	1. Дискусія про предмет філософії права. Історико-логічний, онтологічний, гносеологічний, антропологічний аспекти предмета філософії права. 2. Філософія права в системі філософських та юридичних наук. 3. Основні питання філософії права. Функції філософії права	Практичне заняття, (2 год), F2F	Чи несе людина відповідальність за свій світогляд і перед ким? Якої життєвої позиції потрібно дотримуватися в наші дні? Чи повинна людина прагнути досягнення ідеалу? Чи потрібен людині хтось, хто був би для нього авторитетом? В чому полягає практичне значення філософії та філософії права? 10. Як співвідносяться природне і позитивне право? Що таке суспільство з позицій сучасної наукової парадигми? Які зміни у поглядах на право зумовила сучасна наукова парадигма?
4 тиждень	ТЕМА № 2. Філософія права як наука. Методологія та інструментарій філософії права	Лекція (2 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3 додаткова 1,2,3
6 тиждень	1. Зміст методології філософії права та її рівні. 2. Основні структурні компоненти методології права та призначення філософії права.	Практичне заняття (дискусія, групова робота) (2 год) F2F	Обґрунтуйте особливості взаємозв'язку елементів структури методології філософії права. Визначте сутність теорії парадигм, яку обґрунтував Т. Кун в праці Структура наукових революцій. Що представляє собою система методології права? Які рівні вона передбачає і які методи характерні для кожного з них? Які ознаки властиві методам філософії права?
5 тиждень	Тема №3 Філософія права як наука. Методологія та інструментарій філософії права	Лекція (2 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3, додаткова 1,2,3
6 тиждень	1. Основні методологічні проблеми філософії права: багатоманітність, визначень права, неоднозначність трактування сутності права та його ідеї. 2. Основні типи праворозуміння через призму філософсько-правового аналізу. 3. Сутність методологічних засобів різних типів праворозуміння.	Практичне заняття (самостійна, групова робота) (2 год)	Які концепції природного права характерні для філософії права Нового часу? Назвіть етапи розвитку правового позитивізму. Які особливості обґрунтування логоцентричної концепції природного права? Чому правовий позитивізм заперечує філософію права як самостійне наукове знання?
6 тиждень	ТЕМА № 4. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу	Лекція (2 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3, додаткова 1,2, 4
7 тиждень	1. Загальна характеристика правової онтології. Правова реальність. 2. Економічні, соціальні та духовні передумови становлення правової реальності та права. 3. Право як феномен культури. Місце та роль права в становленні цивілізації 4. Природне і позитивне право як основні структурні елементи правової реальності 5. Форми буття права: ідея	Практичне заняття (2 год) F2F	Як Ви розумієте тезу про відносну об'єктивність правової реальності? Як співвідносяться поняття «правова реальність» і «картина права»? Які чинники впливають на формування картини права? Чи є вони такими ж і для формування правової реальності? Як залежить формування змістовного наповнення поняття правової реальності від філософсько-правової позиції дослідника Яка роль суб'єктивного фактору у формуванні наукової системи права? Яка роль ірраціональних чинників у формуванні об'єктивного образу права? Чи впливає несвідоме на формування картини права? Відповідь обґрунтуйте. Що є онтологічною основою права

	права, закон, правове життя. 6. Право як вимір суспільного блага. 7. Право як відповідальність		
7 тиждень	ТЕМА №5. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина у праві	Лекція (2 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3, 4, 5 додаткова 2,4,
8 тиждень	1. Загальна характеристика правової гносеології. Категорія істини як центральна категорія правової гносеології. 2. Пізнавальні процеси у правотворчості та правореалізації. 3. Правова практика як критерій правової істини	Практичне заняття (презентації, дискусія) (2 год) F2F	У чому полягає гносеологічний аспект кримінального процесу? Сформулюйте основні підстави розуміння юридичної практики як визначального критерію правової істини. Що досліджує філософська гносеологія та правова гносеологія? Які основні концепції істини?
8 тиждень	ТЕМА № 6. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей	Аудиторна лекція (4 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3, 4, додаткова 1, 4
9 тиждень	1. Загальна характеристика правової аксіології. 2. Цінності у праві та право як цінність. 3. Свобода як цінність. 4. Право як міра свободи. 5. Справедливість як визначальна правова цінність	Практичне заняття (презентації, самостійна, дискусія) (2 год) F2F	Які механізми взаємодії понять «цінність» та «оцінка»? Дайте визначення та проаналізуйте співвідношення таких понять, як норма, оцінка, ціннісна орієнтація? Які типи визначень правових ідеалів Ви знаєте? (Аргументуйте відповідь прикладами з історії філософсько-правової думки). Який зміст, сутнісне наповнення поняття « правова цінність»? Яка роль цінності свободи у формуванні структури людської діяльності?
9 тиждень	ТЕМА № 7. Правова антропологія. Особистість і право	Лекція (2 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3, 4, додаткова 1,3, 4
10 тиждень	1. Сутність людини та антропологічні передумови праворозуміння. 2. Поняття правової антропології. 3. Особистість і право. Філософський зміст інституту прав людини. 4. Правосвідомість як філософсько-правова проблема 5. Ознаки та структурна організація громадянського суспільства. 6. Співвідношення громадянського суспільства, держави та правової держави. 7. Гармонійна межа влади держави над людиною. 8. Свобода і відповідальність, їх закріплення в Конституції України	Практичне заняття (презентації, самостійна, дискусія) (2 год) F2F	Правова антропологія як методологія та інструментарій побудови сучасної філософії права. Генеza ідеї громадянського суспільства в культурі. Базові стереотипи та ментальність у правосвідомості. Особа та її приватне життя в громадянському суспільстві. Як співвідносяться вільне волевиявлення людини та ролевих стандартів у праві? Який зміст прав людини з позицій філософії права? Що робить людину суб'єктом права? Яка форма індивідуального буття людини (індивід, індивідуальність, особистість) відповідає поняттю суб'єкта права?
10 тиждень	ТЕМА №7. Філософські аспекти взаємодії права та влади	Лекція (2 год) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 3, 4, додаткова 1,2, 4
11 тиждень	1. Державна влада в системі соціального регулювання. 2. Співвідношення права і влади: влада як панування у сфері організації суспільних відносин, влада як антипод права. 3. Державний примус як	Практичне заняття (презентації, дискусія, групова робота)	Чи може бути реалізоване право без підтримки державно-владних інституцій? Розкрийте зміст понять –державний апарат і –органи влади В чому відмінності політичної влади від інших її різновидів? Чи може бути законна влада нелегітимною?

специфічний засіб забезпечення дієвості права в суспільстві	(2год) F2F	
---	---------------	--

Вивчення дисципліни передбачає виконання двох поза аудиторних контрольних (модульних) робіт.
Перша контрольна модульна робота виконується за темами 1-4, друга – за темами 5-8 у письмовій формі.

Вивчення дисципліни передбачає виконання індивідуальних завдань. Кожен студент індивідуально виконує наступні завдання:

1. Філософсько-світоглядний сенс філософії права та роль юридичного світогляду у формуванні особистості юриста.
2. Філософія права і політика: зміст взаємодії.
3. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.
4. Право як феномен культури. Місце та роль права в становленні цивілізації.
5. Природне і позитивне право як основні структурні елементи правової реальності
6. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.
7. Право як вимір суспільного блага. Право як відповідальність.

Замість науково-дослідницької роботи студенти можуть отримати 10 балів за вивчення онлайн курсів на платформі COURSERA (<https://www.coursera.org/>), посилання на курс: <https://www.coursera.org/learn/teoriya-smi#syllabus>

Детальний план проведення практичних занять, завдання для практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи містяться в системі MOODLE у наступних:

1. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Філософія права»;
2. Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи з курсу «Філософія права».

E. BASIC LITERATURE (OBLIGATORY TEXTBOOKS) / ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА (ОБОВ'ЯЗКОВІ ПІДРУЧНИКИ)

1. Бачинін В. А. Філософія права: підруч. / В. А. Бачинін, В. С. Журавський, М. І. Панов – К.: Ін Юре, 2003. – 472 с.
2. Жоль К. К. Філософія и социология права / К. К. Жоль. – К.: Юринком Интер, 2000. – 480 с.
3. Кузнецов В. І. Філософія права. Історія та сучасність: навч. посіб. / В. І. Кузнецов – К.: Стілоз: Фолеонт, 2003. – 382 с.
3. Максимов С. И. Правовая реальность: Опыт философско-го осмысления / С. И. Максимов – Харьков.: Право, 2002. – 318 с.
4. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації: [вибр. пр.: статті, аналіт. огляди, переклади] (2003 – 2010) / С. І. Максимов – Х.: Право, 2010. – 336 с.
5. Філософія права: хрестоматія: [учеб. пособие] / сост.: Н. И. Панов, В. А. Бачинин, А. Д. Святоцкий; под ред. Н. И. Панова. – К.: Ін Юре, 2002. – 692 с.

F. COMPLEMENTARY LITERATURE / ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Герасіна Л. М. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: моногр. / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. – Х.: Пра-во, 2009. – 352 с.
2. Бандура О.О. Істина як загальнолюдська та правова цінність // Право України. – 2010. - № 2. – С. 88-95.
3. Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи // Право України. – 2010. - № 3. – С. 6-18.
4. Кравець В.М. Розмежування природного та позитивного права як методологічна основа порівняльних філософсько-правових досліджень / Кравець В.М. // Іменем Закону. Науковий вісник. – 2011. – № 1(9). – С. 3-8.
5. Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: Тези доповідей науково-теоретичної конференції, Київ, 26 січня 2008 р. / Редкол.: Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, М.В. Костицький та ін. – К.: КНУВС, 2008. – 200 с.

G. THE MOST IMPORTANT PUBLICATIONS OF THE AUTHOR(S) CONCERNING PROPOSED COURSES / ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ АВТОРА, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕМАТИКОЮ ЗАПЛАНОВАНИХ ЗАНЯТЬ

1. Mima Iryna, Galyna Nikolaychenko
Methodological framework for budgeting research as a financial process in legal sphere
Scientific Journal of Polonia University
2018-04-06 | journal-article
DOI: 10.23856/2703
Mima Iryna.
2. The cognition of the Christian normative traditions as a source of understanding law
Visegrad journal on human rights –
2016-10 | journal-article
ISSN: 1339-7915
3. Mima Iryna.
Place of Christian-legal traditions in the transformation processes of law
State and law
2016 | journal-article
ISSN: 1563-3349
4. Mima Iryna.
Interrelation of the Christian legal traditions and legal policy
Leges si Viata
2015-01-29 | journal-article

ISSN: 1810-309X

5. Mima Iryna.

Розгляд сутності праворозуміння з позиції релігійно-правового традиціоналізму

Молодий вчений

2015 | journal-article

ISSN: 2304-5809

6. Mima Iryna.

Вплив глобалізаційних процесів на трансформацію релігійно-правових традицій у правовій системі

Право і суспільство

2015 | journal-article

ISSN: 2834-6785.

H. SIGNS OF REQUIRED PREREQUISITES / ПЕРЕЛІК ПОТРІБНИХ ПЕРЕДУМОВ

Дисципліни, які є необхідними передумовами для вивчення зазначеного курсу: юридична деонтологія, теорія держави і права, філософія, загальнотеоретична юриспруденція, історія політичних і правових учень.

I. SCOPE AND TYPE / КІЛЬКІСТЬ ВІДВЕДЕНИХ ГОДИН ТА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ

	Денна	Заочна
Лекції	16	6
Практичні (лабораторні)	16	6
Самостійна робота студента (СРС)	64	108
Індивідуально-консультативна робота (ІКР)	24	30
Курсова робота		

J. CURRENT AND FINAL EVALUATION / ПОТОЧНЕ ТА ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

	Денна	Заочна
Поточний контроль, в т.ч.:	50	50
оцінювання під час аудиторних занять	10	5
виконання контрольних (модульних) робіт	10	10
виконання і захист завдань самостійної роботи	25	25
науково-дослідницька робота	5	10
Підсумковий контроль (екзамен)	50	50
Разом	100	100

Шкала балів	Оцінка за 4-бальною шкалою	Шкала ECTS
90 – 100	Відмінно	A
80 – 89	Добре	B
70 – 79		C
66 – 69		D
60 – 65	Задовільно	E
21 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання екзамену (заліку)	FX
0 – 20	незадовільно з можливістю вивчення дисципліни за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи	F

K. CODE OF CONDUCT OF THE COURSE / КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Для успішного проходження курсу та складання контрольних заходів необхідним є виконання наступних обов'язків:

- ❖ не запізнюватися на заняття;
- ❖ не пропускати заняття (як лекційні, так і практичні), в разі хвороби мати довідку або її ксерокопію;
- ❖ самостійно опрацьовувати весь лекційний матеріал та ресурси для самостійної роботи;
- ❖ конструктивно підтримувати зворотній зв'язок з викладачем на всіх етапах проходження курсу (особливо під час виконання індивідуальних проектів/курсів проекту);
- ❖ своєчасно і самостійно виконувати всі передбачені програмою лабораторні та практичні завдання;
- ❖ брати очну участь у контрольних заходах;
- ❖ будь-яке відтворення результатів чужої праці (виключаючи практичну роботу над командним проектом), в тому числі використання завантажених з Інтернету матеріалів, як власних результатів, кваліфікується, як порушення норм і правил академічної доброчесності, та передбачає притягнення до відповідальності у порядку, визначеному чинним законодавством

L. METHODS OF CONDUCTING / МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Для формувань компетентностей застосовуються такі методи навчання:

вербальні/словесні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда);

наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація);

практичні (різні види практичних завдань, вирішення кейсів);

пояснювально-ілюстративний, який передбачає пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння студентами;
метод проблемного викладу;
дослідницький.

M. TOOLS, EQUIPMENT AND SOFTWARE / ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

мультимедійний клас з ПК, цифровий проектор

Zoom – хмарна платформа для відео і аудіо конференцій та вебінарів

ZELIS - система призначена для тестування знань студентів в двох режимах: автоматизований контроль знань та тестування по бланкам.

N. STUDENT RESOURCES, MOOC PLATFORMS / ЦИФРОВІ РЕСУРСИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА ВІДКРИТІ ДИСТАНЦІЙНІ ОНЛАЙН КУРСИ

Студентам пропонується доступ до навчальних матеріалів дисципліни - moodle.kneu.dp.ua:

Coursea – безкоштовні онлайн-курси з різних дисциплін, у разі успішного закінчення яких користувач отримує сертифікат про проходження курсу.

EdX – онлайн-курси від закладів вищої освіти.

Prometheus — український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів.

O. FEEDBACK/ ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК

Електронні листи є найкращим способом зв'язатися з керівником курсу, і, будь ласка, додайте шифр групи в темі листа. Якщо ви надішлете мені електронне повідомлення, надайте мені, принаймні, 24 години, щоб відповісти. Якщо ви не отримаєте відповідь, відправте листа повторно.

P. ACADEMIC HONESTY/ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Державний університет економіки і технологій очікує від студентів розуміння та підтримання високих стандартів академічної чесності. Приклади академічної не доброчесності включають такі: плагіат, зловживання інформацією із застарілих джерел мережі. Очікується, що вся робота, виконана відповідно до вимог курсу, є власною роботою студента. Під час підготовки роботи, яка відповідає вимогам курсу, студенти повинні відрізняти власні ідеї від інформації, отриманої з інших джерел.

Положення про академічну доброчесність

URL: https://www.duet.edu.ua/uploads/normbase/243/pol_AD.pdf

APPROVED / ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри права і публічного управління та адміністрування Державного університету економіки і технологій - протокол № 12 від 28.06.2022 року

Укладач

В. Митя

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Кафедрою права і публічного управління та адміністрування

Протокол № 12 від 28.06.2022 року

В.о. завідувача кафедри

В. Митя

Науково-методичною радою Державного

університету економіки і технологій

Протокол № 1 від 20.09. 2022 року

Голова науково-методичної ради

Б. С. Орлов